

כללי:

עמותת ניר הוקמה בשנת 2017 ועוסקת בחינוך כדי ליצור עולם טוב יותר, שבו שוררים כבוד, הבנה וחיים בשותפות בין תרבויות שונות. העמותה הוקמה לזכרו של ניר דיסקין, שנפטר לאחר מאבק עיקש במחלת הסרטן, והוא בן 30. ניר האמין בכל לבו בצדק חברתי והיה נחוש לקדם אידיאלים של סובלנות וקבלת ה"אחר". העמותה הוקמה על ידי משפחת דיסקין בשיתוף מייסדות מרכז TEC (Technology, Education and Cultural Diversity): פרופ' מירי שינפלד, ד"ר איליין חוטר וד"ר אסמאא גאניים.

עמותת ניר יצרה ומפעילה את הרשת החברתית-לימודית Near בלמעלה מ-150 כיתות (כ-5000 תלמידים בשנה"ל תשפ"ב) בישראל. רשת 'Near' יוצרת למידה שיתופית ורב-תרבותית מקוונת בסביבה מבוקרת ומפוקחת, המגשרת על מרחקים במרחב, בזמן ובשפה (המערכת מתרגמת לשפתו של כל משתמש). רשת 'Near' מושתתת על מודל TEC - מודל אקדמי נחקר וידוע, ועל הפדגוגיה של מרכז TEC, המאפשרת היכרות והתקרבות הדרגתית בקבוצות קטנות, מונעת סטריאוטיפים ודעות קדומות ומשנה עמדות אודות האחר. הטכנולוגיה והפדגוגיה של רשת 'ניר', שיעילותן הוכחה מחקרית, משתלבות ומותאמות לצרכי מערכת החינוך הישראלית על זרמיה השונים ותוכניות הלימוד שלה.

אנו מתכבדים להגיש לוועדה את עמדתנו בשאלות שהעלתה.

א. כיצד אתם מגדירים חיים בשותפות?

חיים בשותפות הם הדרך בה קבוצות שונות ממגזרים שונים פועלות כאשר מצמצמים למינימום את הדעות הקדומות, הסטריאוטיפים והפחדים בינן. כל אחד מהמגזרים ממשיך לשמר את המנהגים והמסורות שלו, אך אינו חושש להתערות בקרב המגזרים האחרים ואינו מייחס להם תכונות שליליות או כוונות להרע. הגורמים המונעים חיים בשותפות נובעים מהריחוק בין מגזרי החברה הישראלית: מהפרדה באזורי המגורים, בחינוך ובשפה. ילדים ממגזרים שונים חיים במערכות חיים נפרדות: גרים בשכונות וביישובים נפרדים, לומדים במערכות חינוך נפרדות ומדברים שפות שונות המונעות היכרות הדדית ויוצרות סטריאוטיפים, פחד ודעות קדומות.

הפרדה פיזית: רוב הילדים הישראלים גדלים ביישובים ובשכונות הומוגניים מבחינת לאום, שפה, שיוך דתי ורקע סוציו-אקונומי. במערכת כזו, ילדים ובני נוער מופרדים פיזית על ידי המרחק ועל ידי מערכות החיים הקשורות לסביבה הפיזית הקרובה: אזורי משחק ובילוי, מרכזים קהילתיים, מרכזי קניות שכונתיים ועוד.

פערי שפה: תלמידים ערבים ויהודים אינם יכולים לתקשר בשפת האם שלהם. תלמידים ערבים אינם דוברים וקוראים עברית באופן המאפשר תקשורת שוטפת. תלמידים יהודים לרוב אינם דוברים ערבית כלל. גם עולמות התוכן התרבותיים – שירים, סיפורים, – נפרדים ברובם.

הפרדה חינוכית: מערכת החינוך הישראלית המחולקת על פי מגזרים, מפגישה את התלמידים בעיקר עם בני המגזר שלהם, ומפרידה אותם משאר האוכלוסייה. גם אוכלוסיית המורים תואמת ברובה את מאפייני הזרם החינוכי ואזור המגורים של התלמידים. ההפרדה הזו מתרחשת גם על רקע סוציו-אקונומי, כיוון שגני הילדים ובתי-הספר היסודיים משרתים לרוב יישובים ושכונות בעלי רקע סוציו-אקונומי הומוגני.

בעקבות המרחק הפיסי, החינוכי והשפתי, החשיפה למגזרים אחרים מתווכת על ידי תקשורת שנוטה להגביר ולהדהד פחד מהשונה ומהבלתי מוכר. הנטייה להימנע מהמגע עם בני מגזרים אחרים קיימת בקרב כל

השותפים למערכת החינוך: תלמידים, מורים, מנהלים והורים. חיים משותפים משמעם יותר היכרות ויותר מגע בין המגזרים השונים והפחתת פחדים, דעות קדומות וסטריאוטיפים.

ב. מהם היעדים והמטרות שנכון להציב לתוכנית ביחס לשכבות הגיל השונות: קדם-יסודי, יסודי, על-יסודי, חינוך חברתי קהילתי, הכשרת פרחי הוראה ופיתוח מקצועי לעובדי הוראה?

בהתאם להגדרת הבעיה כנובעת ממרחק פיסי, מהפרדה חינוכית ומקשיי תקשורת הנובעים משפה, אנחנו סבורים שעל מערכת החינוך לפעול לצמצום המרחקים האלה ולהביא להיכרות בין תלמידי המגזרים השונים. מטרת מערכת החינוך היא להביא כל תלמיד לפעילויות משותפות משמעותיות עם תלמידי המגזרים האחרים. בפעילויות אלו תיווצר היכרות בין תלמידים כאינדיבידואלים מחד, וכחלק ממגזר שונה מאידך. ביצוע הפעילויות המשותפות באופן מבוקר, מתוכנן והדרגתי יפחית את הפחד והמתח בין המגזרים ויאפשר חיים משותפים טובים יותר.

אנו סבורים שבגילאים הצעירים ביותר, הפעילות צריכה להיות **למידה אודות** המגזרים האחרים ואילו החל מגילאי ביה"ס היסודי (בכיתות ד'-ו') ובביה"ס העל יסודי, הפעילות צריכה להיות **למידה שיתופית עם** המגזרים האחרים. היעד של יצירת למידה שיתופית בין תלמידים מהמגזרים השונים, באופן שמתגבר על מרחק פיסי ועל פערי שפה ניתן להשגה באמצעות שימוש בטכנולוגיה ובפדגוגיה מתאימה, החל מהגילאים בהם הילדים רכשו מיומנות בסיסיות של שימוש בשפת האם שלהם בכתב, ועד גילאי חטיבת הביניים והתיכון, בהם הפעילות יכולה להתבצע גם בשפת האם וגם באנגלית.

אנו סבורים שהכשרת פרחי ההוראה והמורים צריכה לפעול בדרך דומה ככל הניתן לזו של התלמידים: באמצעות שילוב של למידה אודות המגזרים האחרים כפתיחה לתהליך, ובאמצעות למידה שיתופית עם בני המגזרים האחרים בהמשך, כדרך להיכרות, להפחתת פחדים וחששות ולשינוי עמדות. מטרת מערכת החינוך ככלל היא שבוגריה יחוו פעילות של למידה שיתופית עם בני המגזרים האחרים, ויכירו אלה את אלה באופן הדרגתי, מבוקר ומפוקח, שייצור עמדה חיובית כלפי חיים משותפים.

ג. מה צריכים להיות המדדים להצלחה?

הצלחתה של תכנית לחיים משותפים במערכת החינוך תימדד בשינוי עמדות של תלמידים ובהפחתת הפחדים מהאחר. יש לבדוק את הנכונות להיפגש עם תלמידים ממגזרים אחרים, ללמוד איתם, לשחק איתם ולשתף איתם פעולה במגוון דרכים. יש לבצע את הבדיקה במספר אופנים איכותניים וכמותניים, לאורך זמן ואל מול קבוצות ביקורת, על מנת להעריך את הצלחתה ולעצב אותה באופן מתמשך.

מדד נוסף להצלחת תכנית לחיים משותפים הוא ביכולתה לפעול באופן נרחב, שמאפשר לתלמידים ומורים מכל המגזרים לקחת בה חלק, כך שההתנסות לא תהיה מנת חלקם של מי שמראש פתוחים יותר לקבלת האחר, אלא תגיע גם למי שחוששים ונמנעים מכך.

ד. אילו חסמים קיימים? אילו הזדמנויות?

הגורמים המונעים חיים משותפים הם גם אלה המהווים חסמים ללמידה שיתופית: כל אחד מהמגזרים נוטה לחיות במרחב פיסי נפרד והומוגני ככל הניתן, כל מגזר לומד במערכת חינוך נפרדת ובשפה שונה. חסם נוסף נובע מהעומס במערכת החינוך, הגורם לכך שפעילות שאינה בליבה נדחקה לצד.

ההזדמנות למערכת החינוך בגילאי החינוך היסודי, חטיבת הביניים, והמורים טמונה בשילוב ארבעה רכיבים: טכנולוגיה, פדגוגיה, תוכן ותוספתיות.

1. טכנולוגיה: תקשורת מקוונת א-סינכרונית וסינכרונית בסביבה מפוקחת ובטוחה לסגירת פערי מרחק, זמן ושפה.

תקשורת מקוונת חיונית לסגירת פערי המרחק הפיסי בין בתי-ספר מיישובים מרוחקים או משכונות שונות באותה העיר. אפילו תלמידים משני בתי ספר קרובים, ממגזרים שונים, לא יוכלו להיפגש פיזית באופן מבוזר, סדיר ותכוף הדרוש להתמודדות אמיתית עם סטריאוטיפים, דעות קדומות ופחדים. תקשורת א-סינכרונית (רשת Near) מאפשרת הכרות הדרגתית ומעמיקה בקבוצות קטנות תוך בקרה מתמדת על תכנים. רכיבי תקשורת א-סינכרונית חיוניים גם בגלל השוני בלוחות זמנים של מוסדות חינוך שונים. הטכנולוגיה סוגרת גם את פער השפה באמצעות תרגום אוטומטי או בעבודה באנגלית. רכיבי תקשורת סינכרונית משולבים בהמשך התהליך ומעמיקים את ההכרות בין התלמידים. המפגש הפיסי בהמשך התהליך (חצי יום של חגיגת משחקים שיתופיים) הוא משמעותי, בטוח ופורה בעקבות ההיכרות המקוונת ההדרגתית.

2. פדגוגיה: למידה שיתופית בקבוצות קטנות רב-תרבותיות להיכרות הדרגתית מובנית ומפוקחת. בקבוצות קטנות רב-תרבותיות נוצרת היכרות משמעותית ובטוחה. בקבוצה מקוונת יש 6 תלמידים מ-3 כיתות ומ-3 מגזרים, זוג תלמידים מכל כיתה. הקבוצה מאפשרת היכרות אישית ומשמעותית, בה פוגשים את האחר כאדם פרטי המשתייך למגזר אחר. הפעילות המקוונת מובנית באמצעות משימות של למידה שיתופית, בהן התלמידים מציגים את עצמם ואת תרבותם במגוון אופנים: טקסט, תמונה, קול, וידאו ועוד, ומגיבים ליצירות של חבריהם לקבוצה. השיטה הפדגוגית נוצרה בעקבות מחקר אקדמי מעמיק ורב שנים במרכז TEC של מופ"ת בראשות פרופ' מירי שינפלד, ד"ר איליין חוטר וד"ר אסמאא גאניים.

3. תוכן: רשת חברתית-חינוכית, מיומנויות מתקדמות, שפות ולמידה חברתית-רגשית. פדגוגיה של למידה שיתופית יעילה מאוד בהקניית ידע ומיומנויות של המאה ה-21: עבודה פורה ובטוחה ברשת חברתית-לימודית ויצירה במגוון כלים פתוחים ואפליקציות בעברית ובערבית או באנגלית. ההיכרות עם האחר דרך תחביבים, נופים מקומיים, מנהגים ומסורות, יוצרים למידה חברתית-רגשית אוטנטית, שמעוצבת בהתאם לדרישת בתי-הספר והמורים המפעילים את התוכנית.

4. תוספתיות: פעילות-בסיס שעליה ניתן לבנות מגוון דרכי מפגש ותכנים נוספים בתי הספר השותפים ברשת 'ניר', ובמיוחד אלו הקרובים פיזית, מבצעים מגוון פעילויות משותפות נוספות, הנבנות על בסיס ההיכרות והאמון שנוצרים ביניהם: מפגשי מורים, למידת עמיתים, מפגשי תלמידים ועוד. המורים, בתי-הספר ואף יישובים ומערכות חינוך עירוניות יכולים להתאים את הפעילות ברשת 'ניר' לצרכיהם. יתרון משמעותי ביותר של הטכנולוגיה הוא ביכולת להפעיל אותה בקנה מידה נרחב ולהגיע למספר רב של בתי-ספר, כיתות ותלמידים. כבר בשנה"ל תשפ"ב, כ-5000 תלמידים לוקחים חלק בפעילות של רשת ניר וניתן להרחיב את הפעילות באופן ניכר כבר בשנה"ל תשפ"ג.

ה. מה נדרש לעשות? לא לעשות?

נדרשת החלטה שכל תלמיד יבצע פעילויות משותפות עם תלמידים ממגזרים אחרים, במהלך לימודיו בביה"ס היסודי ובביה"ס העל יסודי. נדרשת הערכה של מחלקות חינוך ומנהלי בתי ספר על יישום ההחלטה.

נדרשת מערכת טכנולוגית קלה ללימוד ולתפעול, שתאפשר פעילות משותפת בין כיתות מרוחקות, בעלות לוחות זמנים, מערכות השעות ושפות אם שונות.

נדרשת פדגוגיה שמאפשרת לפעילות השיתופית להיות פורה, מבוקרת והדרגתית.

נדרש שיתוף פעולה בין כל הגורמים בתוך משרד החינוך וסביבו, שיאפשרו שילוב בין הלמידה מתווכת הטכנולוגיה לבין הלמידה המקדימה אודות המגזר האחר והמפגשים הפיסיים שבהמשך התהליך.

חשוב שלא להוסיף את הלמידה השיתופית הבין מגזרית לעומס המוטל על צוותי ההוראה, אלא לגרום לה להיות תומכת בתוכניות לימודים קיימות ובנושאי ליבה אחרים.

מגשים:

צחי ברזילי

מנכ"ל

054-3901405

tsahi@near.org.il

ניב וינרב

מנהל פעילות

054-3090750

newh1968@gmail.com